

ZGODOVINA HOMEOPATIJE NA SLOVENSKEM

Miloš Žužek

Homeopatija je sistem zdravljenja, ki ga je razvil nemški zdravnik Samuel Hahnemann (1755–1843). Njeni začetki segajo v leto 1790, ko je bil napravljen preizkus s skorjo kininovca, ki je Hahnemanna navedel k razmišljanju, da je treba za uspešno zdravljenje zdravila predpisovati po načelu podobnosti (zdravilo mora na zdravem človeku povzročati podobne bolezenske simptome in znake, kot jih ima bolnik). To načelo (*similia similibus curentur*) je še danes temelj homeopatskega zdravljenja.

Za razumevanje stanja in razvoja homeopatije v našem prostoru je dobro omeniti nekaj ključnih dogodkov, ki so omogočili, da se je homeopatija sploh lahko razširila.

Leta 1805 je izšlo Hahnemannovo delo *Fragmenta de viribus*, v katerem so bili objavljeni preizkusi sedemindvajsetih zdravil. Delo je bilo napisano v latinščini. Istega leta je izšlo tudi delo *Izkustvena medicina ali Izkustvena umetnost zdravljenja (Heilkunde der Erfahrung)*, ki je bilo predhodnik poznejšega najpomembnejšega dela v homeopatiji, *Organon (Organon der rationellen Heilkunde)*, izšlo je leta 1810. Leta 1811 pa je izšel prvi zvezek *Čistega nauka o zdravilih (Reine Arzneimittellehre, kasnejša Materia Medica Pura)*. **Organon**, ki vsebuje teoretične osnove in navodila za praktično delo v homeopatiji, in **Čisti nauk o zdravilih**, ki je homeopatska materija medika (od leta 1811 do 1821 je izšlo šest zvezkov), sta mejnika pri vzpostavljanju homeopatije.

Homeopatija se je začela širiti po Evropi v prvi polovici 19. stoletja. Področje današnje Slovenije je bilo takrat pod avstrijskim cesarstvom¹. Uradni jezik je bila nemščina, zato homeopatske literature ni bilo treba prevajati. Dostopna je bila v knjižnicah, lahko pa so jo nabavili tudi

¹ Avstrijsko cesarstvo je obstajalo od leta 1804 do 1867, od leta 1867 do 1918 pa je bila Avstro-Ogrska. Od 14. oktobra 1809 do leta 1813 je bila Ljubljana prestolnica Ilirskih provinc in pod francosko vladavino.

pri lekarnarjih, v knjigarnah in verjetno še kje. Priljubljeni so bili tudi različni homeopatski priročniki. Na Slovenskem so se v tistem času s homeopatijo ukvarjali predvsem duhovniki, plemstvo in posamezni zdravniki, razširjena pa je bila tudi med kmečkim prebivalstvom. Kakšna je bila raven njihovega znanja, ni znano, gotovo pa je bila zelo različna.

Prvi pisni viri, iz katerih je mogoče dobiti podatke o homeopatiji v našem prostoru, segajo v začetek 19. stoletja. Informacije o možnosti homeopatskega zdravljenja so se do leta 1820 tako razširile, da so postale predmet debat v časopisih (na primer v *Laibacher Zeitung* in prilogi *Illyrisches Blatt*). Pomemben vir je knjiga *Briefe über Homöopathie* (Pisma o homeopatiji, 1833–1834) zdravnika Josepha Attomyra (1807–1856)². Nekaj informacij o homeopatiji na Dolenjskem je zapustil tudi pisatelj Janez Trdina in so iz obdobja 1870–1879. Informacije so verjetno skrite še v različnih arhivih. Pomembne literature o homeopatiji v našem jeziku do današnjega časa ni bilo.

Začetnik homeopatije na Kranjskem je bil Matej Faust Gradišek (1776–1837), prior usmiljenih bratov in zdravnik, ki ga leta 1833 v že ome-

² Joseph Attoyr, rojen v Slavoniji, je bil študent Josefa Müllerja in Samuela Hahnemanna ter vpliven homeopat in avtor številnih knjig in esejev o homeopatiji. Z medicinskim izobraževanjem je začel v garnizijski bolnišnici na Dunaju, v času, ko so se argumenti proti homeopatiji osredotočali na Matthiasa Marenzellerja. Med svojim vojaškim službovanjem je srečal Josefa Müllerja in bil navdušen nad njegovimi homeopatskimi ozdravitvami, zato ga je prosil, naj ga poučuje homeopatijo. Pustil je vojaško službo in nadaljeval študij medicine na Jožefovi akademiji na Dunaju, potem pa je zbolel za tuberkulozo in mislil, da bo umrl. Ko je na presenečenje alopatskih kolegov sam sebe ozdravil s *Sepio*, so ga ti zaradi prakticanja homeopatije izključili iz akademije in je medicino dokončal v Münchnu leta 1831. Potem je študiral neposredno pod vodstvom Samuela Hahnemanna. Ko se je vrnil v Avstrijo, je začel pisati Pisma o homeopatiji.

njenem delu *Briefe über Homöopathie* omenja požunski zdravnik Joseph Attomyr kot moža, ki je na Kranjskem veliko pripomogel k uveljavljanju homeopatije. Že v tridesetih letih 19. stoletja je bilo na Kranjskem, zlasti med duhovščino, veliko privrženecv homeopatije. Mnoge med njimi je pridobil prav Gradišek. Eden takšnih je bil pridigar in kantor v stolni cerkvi ter poznejši dolgoletni šentviški župnik in narodni buditelj Blaž Potočnik. Med številnimi privrženeci homeopatije zasledimo še novomeškega prošta Andreja Albrechta, okrožnega fizika dr. Antona Poberaja, gubernalnega svetnika in deželnega protomedika dr. Kogela, okrožnega ranočelnika Jožefa Kosa, župnika v Šentrupertu Jožefa Bučarja, tržiškega župnika Janeza Zalokarja, župnika v Šmarjeti pri Klevežu Jakoba Jegliča in druge. Homeopatija je še posebej pridobila veljavo, ko je avstrijski cesar Franc I. ob svojem obisku v Ljubljani leta 1832 na pritožbo zdravnikov, da se mnogo zdravnikov in laikov peča s homeopatijo, odgovoril, »da zdravnikom homeopatije ne bo nikoli prepovedal in da naj ravnaajo in zdravijo po svoji vesti«. (Šilc, 2000: 83 in Attomyr, 1998: 9–11)

Zaradi nevoščljivosti je Gradišek padel v nemilost pri drugih zdravnikih. Njegov veliki nasprotnik je bil prof. Anton Melzel, bolniški prosekter, profesor anatomije na ljubljanskem liceju in vodja klinične šole; umrl je leta 1813, pozneje (leta 1823) pa je njegovo mesto zasedel dr. Viljem Lipič (1799–1845, rojen na Slovaškem), ki je kot mestni fizik opravljal tudi medicinsko policijsko službo. Nasprotja so bila vse hujša. Na eni strani Gradišek in njegovi bolniki, na drugi pa del meščanstva z zdravniki. Stvari so šle tako daleč, da je avgusta 1814 s pismom guberniju posredoval škofijski ordinariat in podprl Gradiška. (Šilc, 2000: 66)

Gradišek je postal zagrizen privrženec homeopatije v letih 1814–1818. Leta 1814 se je skupaj s Castagnovimi (bil je njihov domači zdravnik) preselil v Trst, kjer se je navdušil za homeopatijo. Uporabljal pa je tudi druga alternativna zdravljenja, kot so moč sugestije in Mesmerjev magnetizem. Obstaja podatek, da ga je leta 1821 obiskalo kar 9538 bolnikov. (Šilc, 2000: 66–71) Leta 1825 je začel sprejemati bolnike v Šmar-

tnem pod Šmarno goro, kjer si je po upokojitvi zgradil dom in ordinacijo z lekarno, imenovano Faustalanum. V zdravniški praksi je bil zelo uspešen, kar je vzbujalo zavist pri zdravnikih uradne medicine. Kakor drugim homeopatom so tudi njemu nasprotovali in mu očitali neutemeljene in nedokazane sebične namene. Tako je moral leta 1828 kar dvakrat na zgovor – enkrat v Smednik in enkrat k škofu v Ljubljano, vendar ga škodoželjna nagajanja alopatov niso ustavila. (Šilc, 2000: 83)

Ko je leta 1836 na tem območju izbruhnila epidemija kolere, je bil Gradišek s svojimi pomočniki pri zdravljenju bolnikov zelo uspešen. Od 220 bolnikov, ki jih je zdravil, jih je umrlo samo pet. (Šilc, 2000: 89–90)

Borisov v Zgodovini medicine (Borisov, 1985: 268) piše, da je Lipič »kot okrožni fizik stal v ospredju boja z ljubljanskimi homeopati, ki so imeli med preprostim ljudstvom in tudi med nekaterimi izobraženci precejšnje uspehe. Šolska medicina je bila na Kranjskem torej ogrožena, čeprav je najvišja odločba iz leta 1819 prepovedala homeopatično zdravljenje za vso avstrijsko državo in je prepoved veljala tudi za vojsko, vendar to ni prestrašilo niti ljubljanskih homeopatov niti priorja Fausta (Matevža) Gradiška, ki je bil duhovni vodja tega gibanja. Gradišek je nameraval tudi ljubljansko bolnišnico podrediti sebi, saj je bil takrat izredno vpliven. Če bi mu bilo uspelo, bi bilo zamrlo sleherno klinično delo – morda tudi za dalj časa; tega so se zavedali mnogi ljubljanski zdravniki, najbolj pa Lipič.«

Če smo manj naklonjeni takratni uradni medicini, lahko na to dogajanje gledamo tudi nekoliko drugače. Gradišek je bil 7. aprila 1807 imenovan za priorja samostana in predstojnika bolnišnice usmiljenih bratov v Ljubljani (na Ajdovščini) in na tem položaju je ostal skoraj štiri leta in pol. V tem času je konsolidiral finančno stanje bolnišnice in uvedel nov način gospodarjenja, prizadeval pa si je tudi za klinično šolo v bolnišnici. Ta je začela delovati 25. junija 1808, za kar je dobil posebno cesarjevo priznanje. V njej je potekal praktični del pouka medikokirurškega študija. Leta 1809 so

s prihodom Francozov v Ljubljano bolnišnico zasedli ranjeni francoski vojaki, sledila je ustanovitev Ilirskih provinc, ki so obstajale od leta 1809 do 1813. Petnajstega oktobra 1811 je francoska uprava red usmiljenih bratov uradno razpustila in bolnišnico podarila v upravljanje mestni občini. Bolnišnici so potem pridružili še porodnišnico, hiralnico in najdišnico in vse to poimenovali civilna bolnišnica. Vodil jo je protomedik dr. Anton Jevnikar. (Šilc, 2000: 61) Za vodjo klinične šole pa so določili dr. Franca Melzerja, bolniškega prosectorja in profesorja anatomije na ljubljanskem liceju. (Borisov, 1997)

Gradišek ni imel realnih možnosti, da bi si podredil bolnišnico in uvedel homeopatski oddelek, tudi če si je za to prizadeval. Mu je pa kasneje skupaj s somišljeniki s položaja uspešno odstraniti Lipiča³. Podatek, da naj bi se po

3 Lipič, ki je delal v Ljubljani od leta 1823, se je po številnih zavrženih prošnjah za premestitev leta 1834 umaknil iz Ljubljane in prevzel mesto profesorja klinične medicine v Padovi, leta 1841 pa je dobil mesto na katedri za interno medicino na Dunaju. Zanimivo je, da se je proti koncu svojega življenja ukvarjal s hipnozo in telepatijo in napisal tudi nepublicirano delo Biomagnetska zdravilna metoda (Die biomagnetische Heilmethode). Kot je sam zapisal, ga je v Ljubljani motilo, da so zdravniki težko zaslužili za preživetje, zdravnik homeopat pa glede tega ni imel težav. (Bolniki so se seveda raje podvrgli neškodljivemu homeopatskemu zdravljenju kot pa metodam takratne uradne medicine, ki so bile za bolnike poleg tega, da so bile večinoma neučinkovite in škodljive, pogosto tudi pogubne.) Zdi se, da Lipič v času, ko je bil v Ljubljani, niti ni bil toliko nasprotnik homeopatije, ampak je šlo bolj za različnost značajev in osebni konflikt z Gradiškom, ki ni bil samo zdravnik, ampak tudi predstavnik Cerkve. Po drugi strani pa je moral opravljati nevhvaležno delo medicinskega policajca. V svoji Topografiji piše: »Ni še čas, da bi natančno razpravljali o homeopatiji in njeni vedno večji razširjenosti na Kranjskem, ki jo prakticirajo duhovniki. (...) Na žalost ne moremo natančno reči, kako uspešno je omenjeno zdravljenje, kajti razen mrliških listov nimamo uradno potrjenih podatkov.« Lipič je menil, da bi morali uspešnost ali neuspešnost metode statistično presoditi. V Topografiji Ljubljane tudi izvemo, da so si ljudje v ljubljanskih knjižnicah največkrat izposojali dela o homeopatiji. Zanimivo je, da je na Dunaju leta 1842 v svojih vrstah spet naletel na zdravnike homeopate. Skupaj z drugimi profesorji je pripomogel k neimenovanju dveh izrednih profe-

Gradiškovih načrtih na klinični šoli bolnišnice na Ajdovščini izobraževali bodoči homeopati, ki naj bi predstavljali grožnjo za klinično dejavnost v bolnišnici, je zavajajoč. Gradišek namreč ni bil samo homeopat in je poznal klinično delo (sicer Univezitetni klinični center Ljubljana najbrž ne bi podeljeval zlatnikov Kliničnega centra z njegovo podobo), poleg tega pa se klinična dejavnost in homeopatija ne izključujeta. Ko ni smel več opravljati dela v bolnišnici, je pač zdravil še na druge načine. Vprašanje je tudi, ali je bilo uvajanje homeopatije v klinično dejavnost takrat sploh mogoče. Prva izdaja Organona, ki je temeljno delo v homeopatiji, njegovo poznavanje pa je ključno za njeno uspešno prakticiranje, je namreč izšla leta 1810, torej eno leto prej, preden je bolnišnica prišla pod upravo mestne občine in s tem izpod nadzora Gradiška. Tudi če je Gradišek začel študirati homeopatijo takoj po izidu Organona (podatki govorijo, da je bilo to leta 1814, ko je živel v Trstu), je eno leto za študij občutno premalo. Poleg tega je bila homeopatska materija medika takrat šele v svojih začetkih. Resno šolanje homeopatom pa tudi ni mogoče brez nekoga, ki homeopatijo že pozna. Gradišek se je sicer po odhodu Francozov leta 1813 iz Ljubljane zavzemal, da bi upravo bolnišnice spet prevzel red usmiljenih bratov, in je zato leta 1815 na okrajni urad naslovil prošnjo, na katero pa ni bilo odgovora. Toliko o Gradišku.

Začetnik homeopatije na Štajerskem je bil zdravnik Franc Šuklič iz Sevnice. Trpel je zaradi hudih glavobolov in epilepsije in si skušal na vse načine pomagati, vendar neuspešno. Ko je bil na robu obupa, ga je leta 1814 baron Anton Moškon, ki je bil v prijateljskih odnosih s Hahnemannom, usmeril k homeopatiji. Šuklič je potem pisal Hahnemannu in se pod njegovim vodstvom začel seznanjati s homeopatijo. Študiral je Organon in Materijo mediko in se s homeopatijo ozdravil. Okrog leta 1817 je bil prvi na Štajerskem, ki je začel

sorjev, dr. Wilhelma Fleischmanna (1801–1868) in dr. Franza Wurmba (1805–1864), ki sta hotela zastopati homeopatijo na medicinski fakulteti. Profesorji so podali mnenje, da posebna katedra za homeopatijo ni potrebna. (Lucae, 1998: 67–72)

zdraviti druge ljudi s homeopatijo. Njegov nasprotnik je bil štajerski protomedikus Lorenc Vest. Šuklič je homeopatsko zdravil tudi ljudi na Kranjskem.⁴ (Židov, 2004: 191, Attomyr, 1998: 10–11, 27–28)

Po nekaterih podatkih (Židov) je na Ptuj ne- kaj časa homeopatsko zdravil zdravnik Matthias Marenzeller (1765–1854), ki ima sicer velike zasluge za razvoj homeopatije na območju današnje Avstrije.⁵

⁴ Attomyr je v knjižici Pisma o homeopatiji (1. zvezek, 3. pismo, 30. marec 1833) objavil tudi pismo Šukliča, v katerem mu opisuje, kako se je seznanil s homeopatijo.

⁵ Marenzeller je bil rojen v revni družini na Ptuj, v Mariboru je končal gimnazijo in v Gradcu študij filozofije, nato pa je odšel na Dunaj študirat medicino, bil je odličen študent. Po končanem študiju medicine leta 1788 je postal vojaški zdravnik. Avstrijci imajo Marenzellerja za prvega zdravnika, ki je na takratnem Avstrijskem praktical homeopatijo. Bil je tudi prvi, ki je homeopatijo uvedel v bolnišnico (Invalidenspital) v Pragi, kjer je nekaj časa služboval. Homeopatijo je začel študirati leta 1815, ko so bila poleg Organona publicirana samo Fragmenta de viribus in prvi del Čistega nauka o zdravilih (Reine Arzneimittellehre), to je 32 nepopolno preizkušenih homeopatskih zdravil. Kljub temu je bil pri zdravljenju uspešen. Leta 1820 je k Hahnemannu na homeopatsko zdravljenje pripeljal feldmaršala von Schwarzenberga. Zanimiv je podatek, da je leta 1828 (torej v času, ko je bila homeopatija v avstrijskem cesarstvu uradno prepovedana) na cesarjevo zahtevo (do katere je prišlo zaradi homeopatskega ozdravljenja bolnika, ki je bil blizu cesarju) pod njegovim vodstvom v bolnišnici na Dunaju potekal poskus, pri katerem naj bi bili ocenili učinkovitost homeopatije v primerjavi z alopattijo. Imeli so dva oddelka bolnikov. V enem so se bolniki zdravili izključno alopatsko, v drugem pa homeopatsko. Poskus, ki naj bi trajal 60 dni, so prekinili 20 dni prej, ker je na homeopatskem oddelku eden od bolnikov umrl. Avtoritete so ocenile, »da se s človeškimi življenji ni igrati« in homeopatski oddelek so takoj zaprli. Od 43 bolnikov, ki so se zdravili na oddelku, jih je 32 ozdravelo, eden pa je umrl. Drugega 60-dnevnega poskusa, ki je bil tudi v načrtu, tako sploh ni bilo. Od dvanajstih profesorjev, ki bi morali podati svoje mnenje glede eksperimenta, je profesor Zimmermann odločil v prid homeopatiji, Zang je dal negativno mnenje, drugi pa so bili nevtralni. Od takrat je imel Marenzeller na Dunaju polno ordinacijo bolnikov. (Bradford) Čeprav je bila homeopatija v tistem času uradno prepovedana in kot vojaški kirurg pravzaprav ne bi smel zdraviti civilnega prebivalstva, je lahko delal nemoteno. Pri njem se je namreč homeopatsko zdravila tudi žena avstrijskega

V Ljubljani je s homeopatijo zdravil Anton Pober (1756–1832), ki je leta 1819 postal okrožni zdravnik v Ljubljani, organiziral upravo bolnišnice in bil več let njen ravnatelj.

V svojih poznih letih se je s homeopatijo ukvarjal zdravnik Karol Bernard Kogel (1763–1839), rojen v Novem mestu. Ko je končal medicino, je živel v Ljubljani in bil od leta 1795 učitelj veterine na liceju. Leta 1806 je postal protomedikus (zdravnik, ki uradno vodi in nadzoruje zdravstvo) za Kranjsko in Goriško, leta 1809 pa dvorni zdravnik na Dunaju. Po razpadu Ilirskih provinc se je vrnil v Ljubljano in bil od leta 1816 do 1820 protomedik. Nekaj časa je bil tudi direktor klinične šole v Ljubljani. Homeopatije ni javno agitiral. (Židov, 2004: 192)

V Ljubljani se je s homeopatskim zdravljenjem ukvarjal tudi kirurg in porodničar Josip Kos (1791–1862), rojen v Kranju. Kljub nasprotovanju nekaterih ljubljanskih zdravnikov je bil pri homeopatskem zdravljenju uspešen. (Židov, 2004: 192)

Sredi 19. stoletja sta v Ljubljani delovala zdravnik homeopata Moder in Hummel, v Mariboru pa kirurg Jožef Zemljič (1809–1877)⁶. Vsi trije in Josip Kos so bili tudi člani avstrijskega homeopatskega združenja. Moder je domnevno med drugimi zdravil tudi pisatelja Frana Levstika (1831–1887). V Na-

državnega kanclerja Metternicha (kancler je bil od leta 1821 do 1848). Hipokrizija v odnosu uradnih institucij do homeopatije, ki smo ji priča v današnjem času, je bila torej že takrat nekaj vsakdanjega.

Pozneje je homeopatija pokazala dobre rezultate med epidemijo kolere in se je v avstrijskem cesarstvu razširila v bolnišnicah, ki so bile pod cerkveno oblastjo, pojavile pa so se tudi posamezne izključno homeopatske bolnišnice. (Luca, 1998: 65–67)

⁶ V časopisu Slovenski gospodar (letnik 11, št. 24, str. 189, 7. 6. 1877) zasledimo kratko vest: »(Dva dohtarja vračnika umrla) sta v Mariboru, namreč mladi šele 31-letni dr. Egon Maly in 68-letni daleč kot izvrsten homeopat čislani dr. Zemljič. Slednji je trdil, da zmore človek 200 let star postati, če 'se drži'. Toda ubožec se sam niti do prve stotine ni 'držal'.«

rodnem muzeju v Ljubljani hranijo njegovo homeopatsko lekarno. (Židov, 2004: 192)

S homeopatskim zdravljenjem se je ukvarjalo veliko duhovnikov. Janez Trdina v svojih zapiskih iz obdobja 1870–1879 omenja župnika Mlakarja. S homeopatskim zdravljenjem se je ukvarjal tudi metliški župnik Daniel Terček (1819–1887), ki je leta 1879 opravil tečaj iz homeopatije v Stuttgartu, bil pa je tudi član bavarskega homeopatskega društva. S homeopatijo so se ukvarjali še Janez Zalokar (1792–1872), Simon Peharc (1813–1872), Jožef Bucar (1776–1843), Jožef Hočevar (rojen 1822 v Adlešičah), Jakob Jeglič, Andrej Albrecht, nadžupnik Anton Fröhlich (?–1898) itd. Homeopatijo je nedvomno poznal tudi župnik s Primskovega Jurij Humar (1819–1890), ki je bil sicer znan po zdravljenju z magnetizmom (Mesmerjev magnetizem se je po Sloveniji razširil sredi 19. stoletja). (Židov, 2004: 188–190)

S homeopatijo se je ukvarjalo predvsem na deželi živeče plemstvo: grofi Hohenwart, Auerberg, Lichtenberg, Barbo; med baroni Schweiger in Rechbach, že omenjeni baron Anton Moškon iz Sevnice, baron Franz Wambolt von Umstad (1829–1908) na gradu Hmeljnik pri Novem mestu, po njegovi smrti pa baronica Maria Wambolt (1848–1915) in baronica Adelma Vay, ki je živela v Slovenskih Konjicah in je bila bolj znana po zdravljenju ljudi z magnetizmom. (Židov, 2004: 187–188)

Baronica Wambolt se je na grad Hmeljnik priselila leta 1876 in je znanje o homeopatiji prinesla iz Nemčije. Verjetno je uporabljala priročnik Lehrbuch der Homöopathie (1860) nemškega zdravnika homeopata Arthurja Lutzeja (1813–1870), ki je bil namenjen predvsem laikom. Lutze je zaslovel med delovanjem na svoji kliniki, ki jo je leta 1854 začel graditi v Köthnu v Nemčiji. Na leto naj bi kliniko obiskalo od 25.000 do 30.000 ljudi. (Židov, 2006: 42)

Na podeželju je bilo ob koncu 19. stoletja precej samoukih homeopatov, najbolj znan je bil Pavel Varavn (1824–1882) na Dolenjskem. Prej omenjeni homeopatski priročnik je uporabljal tudi na Dolenjskem delujoči laični ho-

meopat Jakob Košak (1829–1918) v Kronovem pri Beli Cerkvi. (Židov, 2004: 190–191)

Precej homeopatov je v Sloveniji delovalo tudi med obema vojnama. Po drugi svetovni vojni naj bi v Sevnici umrl zadnji homeopatski zdravnik v Sloveniji (Pope Toth, 1994: 14), potem pa je bila homeopatska tradicija pri nas za nekaj časa prekinjena.

Homeopatska zdravila so verjetno prihajala iz Leipziga, Dunaja, Salzburga in Budimpešte, prodajali pa so jih tudi v Ljubljani, Kamniku, Novem mestu in drugod. Med prepovedjo homeopatije v avstrijskem cesarstvu od leta 1819 do 1837 je bila prepovedana tudi prodaja homeopatskih zdravil v lekarnah. Kljub prepovedi pa so homeopatijo prakticirali vsepovsod. Še posebno je bila priljubljena med plemstvom.

Iz oglasa v Oglasniku št. 39 iz 30. oktobra 1872, ki je izhajal v Ljubljani, je razvidno, da je homeopatska zdravila prodajal M. Golob na Glavnem trgu nasproti mestne hiše v Ljubljani. V oglasu piše, da prodajajo »Vsa homeopatska zdravila v kuglicah in tinkturah vsih potenc«.

Po ohranjenih računih sodeč so pred prvo svetovno vojno in med obema vojnama homeopatska zdravila prodajali v Bergmanovi lekarni Pri kroni v Novem mestu. Tu jih je verjetno kupovala tudi Wamboltova. (Židov, 2007: 32)

V lekarnah so bila na voljo tudi zdravila največjega nemškega proizvajalca homeopatskih zdravil, lekarnarja in založnika Willmarja Schwabeja (1839–1917) iz Leipziga. Sicer pa so bila na Slovenskem konec 19. in v začetku 20. stoletja v uporabi tudi homeopatska zdravila domačih proizvajalcev, na primer iz Mayrjeve lekarne Pri zlatem jelenu in Trnkoczyjeve lekarne v Ljubljani, o čemer pričajo reklamni oglasi, kuverte za recepte in »reklamne« knjižice obeh lekarn. (Židov, 2006: 43)

**ŠE NEKAJ UTRINKOV
IZ TAKRATNEGA ČASOPISJA**

Laibacher Zeitung,

18. julij 1843, št. 57, str. 416

Paris, 6. julij. Pariški list vsebuje kratek povzetek življenja in dela znanega ustanovitelja homeopatije (rodil se je v Meisnu 10. aprila 1755, doktor medicine je postal v Heidelbergu 10. avgusta 1781, umrl je v Parizu 2. julija ob 5. uri zjutraj), od katerega povzemamo samo zaključek: »Od leta 1835, kratek čas potem, ko se je drugič poročil z gospo Melanie d'Herville, je Hahnemann živel v Parizu, kjer je svoja zadnja leta v svoji predani soprogi in učencih našel bogato nadomestilo za težave v življenju. Umrl je pri polni zavesti, blagoslovljen od božje previdnosti za milosti, ki so ga spremljale.«

Novičar iz austrijskih krajev. Kmetijske in rokodelske novice, 1854, letnik 12, št. 24, str. 95–96.

»Homeopatija že nekaj let po Kranjskem golomiši. Preprosto ljudstvo pri nas misli, da je homeopatika zgolj copernija. Resnica pa je, da ni vsak, ki si za nekaj rajšev škatlico homeopatičnih zdravil kupi, že zveden zdravnik. Ako bi to bilo, naj zapre cesar zdravniške šole in vseučilišča, in zdravnik naj bode vsak in vsaka, ki ima 'omopatično' omaro in 'omopatične' bukve! Perva in narvažnejša reč pravega zdravnika je: bolezen spoznati. Kdo bo nek slepca prašal, katere barve je ta ali ona cvetlica? Lepo je slišati, da marsikter moder možak ubogim po deželi homeopatične zdravila tudi brez plačila deli; grajati pa je vsak, ki brez zdravniške vednosti 'omopatične' leke po svetu trosi in razsiplje, kakor vihar listje. Če je kterikrat 'zajic pri bobnu', je ta vrač glede na zdravništvo.«

Metelko v slovenskem slovstvu. Učiteljski tovariš, letnik 11, št. 24, 15. 12. 1871, str. 871–872.

»Med tem, ko se je na Štajerskem in Koroškem precej glasno že veršila abecedna vojska, je pa Metelko doma na Kranjskem imel drugo bolj

tiho, vendar dokaj sitno pravdo. Priljubil se mu je bil Hahnemann, začetnik homeopatičnega zdravljenja (roj. v Mišnji 1755, u. v Parizu 1843). Po njegoven nauku si je napravil bil zdravil ter delil jih ljudem, kar so delali tudi nekateri drugi, vzlasti duhovniki. Bile pa so grozne borbe prej že in tedaj med alopati in homeopati, in ker je bila po lastnem dvornem razglasu l. 1819 prepovedana homeopatija tudi v našem cesarstvu, so nekateri prijatelji zložili prošnjo do cesarja, naj se jim dovoli v Ljubljani zdravnik homeopat, kateremu hočejo na pet let zagotoviti plačo ter dajati mu po 800 gold. na leto; kar pošljejo mestni zdravniki hudo tožbo do okrožnega glavarstva in potem do škofijstva, češ, da je v mestu posebno homeopatiško društvo, njemu na čelu stolni kaplan Potočnik in slovenščine profesor Metelko, in lekarna, katero vlada stolni dekan Jerin, ter zahtevajo, da se glede na raznotere postave homeopatija prizadetim gospodom ostro prepove, kar se je tudi storilo ustmeno in pismeno. Z ozirom na 'Svete pesmi' v Metelčici (vid. 12, str. 29), pa na to pravdo je pustil menda prvemu Prešern v Kr. Čbelici III. seršena:

Popred si pel, zdaj pa homeopatiš;
Popred si čas, zdaj pa življenje kratiš.«

Glede Metelščice pa je Prešeren zložil naslednje stihe: »Vsi homeopati – ji niso mogli pomagati.«

Pred sodnim stolom predmarčne birokracije. Dom in svet, letnik 43, 1930, št. 9–10. (dr. Jos. Mal)

»Časovno je kmalu za Vodnikom prišel v zobe avstrijskim reokupatorjem nekdanji prior ljubljanskih Usmiljenih bratov, daleč po deželi sloveči homeopat Faustus Gradišek. V mesecu avgustu 1814 ga je poklical pred se dvorni organizacijski komisar grof Saurau. Strogo ga je ukoril, ker je za francoske vlade ostal v deželi in mu obenem naročil, naj se poda k svojemu redu na Dunaj. Ker se Gradišek temu ustnemu ukazu ni takoj pokoril, je ilirski gubernij v gornjem zmislu izdal ukaz ljubljanskemu ordinariatu. Le-ta se je zavzel za Gradiška in navedel razloge, da bi smel še nadalje ostati v Lju-

bljani. Konflikt je razrešil dunajski provincial, ki je pozval Gradiška k sebi. Naš homeopat je svojega predstojnika ubogal: 25. septembra 1814 se je vsedel na poštni voz, ki je oddrdral ž njim proti Dunaju. Ker je imel med ljubljanskimi zdravniškimi krogi dokaj nasprotnikov, so raznesli po mestu novico, da bo Gradiška odpravila ljubljanska policija. To je prišlo na ušesa tudi predsedniku dvornega policijskega urada baronu Hagerju (predniku Sedlnitzkega). Takoj je pisal v Ljubljano, naj mu sporočijo, kako je s to zadevo. Odtod so mu stvar pojasnili tako, da je Gradišek sledil le pozivu svojega redovnega predstojnika. V poročilu, ki ga je 28. septembra 1814 predložil vodja ljubljanske policije Kremnizer guvernerju Lattermannu, pa beremo o Gradišku, da je pravi avstrijski domoljub, človekoljuben, odkrito pobožen in da pri zdravljenju vsakomur vneto pomaga. Ubogih ni le zdravil popolnoma zastonj, marveč jim je tudi z denarjem pomagal. Zato so – tako pravi Kremnizer dalje – njegovo odstranitev splošno obžalovali in okrožnega fizika dr. Jevnikarja preklinjali na dno pekla. Sumili so ga namreč, da je on bil tisti, ki je Gradiška očrnil pri grofu Saurau iz sebičnosti, ker je bila oškodovana njegova medicinska obrt. Za bodoče pa se je še bolj bal za svoje dohodke, če bi se namreč zopet dvignil v Ljubljani konvent Usmiljenih bratov (Francozi so ga namreč leta 1811 razpustili), ki bi odtegnil paciente civilni bolnišnici, za katere obstoj se je potegoval njen ravnatelj – Jevnikar.«

Konec 20. in začetek 21. stoletja

Zanimanje za homeopatijo je ponovno oživel v 70. in 80. letih 20. stoletja s preporodom klasične homeopatije po vsem svetu in ko so se pojavila številna nova imena, na primer Pierre Schmidt, Adolf Voegeli, Jost Künzli von Fimmelsberg, Proceso Sanchez Ortega, George Vitthoulkas in drugi.

Leta 1992 je bilo tudi pri nas ustanovljeno Slovensko homeopatsko društvo, ki obstaja in deluje še danes. Združuje zdravnike, zobozdravnike in farmacevte, ki jih zanima homeopatija. V okviru društva že od ustanovitve poteka homeopatsko izobraževanje zdravni-

kov, zobozdravnikov in farmacevtov, predavatelji so zdravniki iz Avstrije in Nemčije, v zadnjem času pa tudi iz Nizozemske. Društvo je vključeno v mednarodne organizacije, kot sta LMHI (Liga Medicorum Homoeopathica Internationalis) in ECH (European Committee for Homeopathy). Do leta 2007 so se v okviru društva izobraževali še veterinarji, leta 2007 pa so ustanovili Slovensko veterinarsko homeopatsko društvo. Leta 2006 je ECH akreditiral Slovensko homeopatsko društvo za izvajanje izobraževanja iz homeopatije za zdravnike po evropskih standardih. Oktobra 2007 je bil sprejet Zakon o zdravilstvu, kamor je bila vključena tudi homeopatija. Zakon vsebuje člen, ki določa, da lahko homeopatijo izvajajo samo osebe s končano medicinsko fakulteto. Po drugi strani so leta 2008 v zadnji popravek Zakona o zdravniški službi dodali člen, ki zdravnikom z licenco prepoveduje ukvarjanje z zdravilstvom. Tako se je homeopatija v Sloveniji znašla v čudnem položaju, saj jo lahko izvajajo samo zdravniki (oziroma osebe s končano medicinsko fakulteto), vendar ne zdravniki z licenco, s čimer se zdravnikom dejansko onemogoča ukvarjanje s homeopatijo.⁷ V tem se kaže velik odpor slovenske uradne medicine do homeopatije in do vsega, kar ne ustreza njenim predstavam o tem, kaj naj bi bilo znanstveno in kaj ne.

Da je homeopatija trn v peti uradni medicini tudi v drugih evropskih državah, se kaže s poskusi diskreditacije homeopatije (članek Konec homeopatije, avgust 2005, v znanstveni reviji Lancet, za katerega so kasneje dokazali, da so bile študije prirejene v škodo homeopatiji), z onemogočanjem kritja stroškov homeopatskega zdravljenja (v Švici so imeli 17. maja 2009 ustavni referendum, na katerem so državljani, potem ko so jim leta 2005 to pravico

⁷ Povsem drugače je na primer v sosednji Avstriji, kjer lahko homeopatsko zdravijo vsi zdravniki, ki so za to ustrezno usposobljeni, kajti v nasprotju z našimi zdravniki imajo zdravniki v Avstriji terapevtsko svobodo. V Avstriji je homeopatija del uradne medicine od leta 1983, ko je bil sprejet nov zakon o zdravilih. Prva predavanja iz homeopatske medicine na univerzi na Dunaju je imel leta 1980 profesor dr. Mathias Dorcsi, ki ima največ zaslug za sedanji položaj homeopatije v Avstriji.

odvzeli, odločili, da se komplementarne metode zdravljenja, med njimi je tudi homeopatija, financirajo iz osnovnega zdravstvenega zavarovanja), zapiranjem homeopatskih bolnišnic (Velika Britanija) itd. V ozadju je predvsem apetit kapitala, kajti homeopatija ne omogoča bajnih zaslužkov, lahko pa bi te zasluzke zelo zmanjšala, če bi bila dovolj razširjena. Drug problem je, da je homeopatija zunaj miselnega horizonta znanstvenih in zdravniških krogov. Tisti, ki imajo z njo pozitivno izkušnjo, raje molčijo, ker se bojijo posmeha svojih zdravniških kolegov.

Literatura:

ATTOMYR, Joseph: Briefe über Homöopathie. Euskirchen: G. H. G. Jahr Verlag, 1998.

BORISOV, Peter (1985): Zgodovina medicine. Ljubljana: Cankarjeva založba.

BORISOV, Peter (1997): Prispevek k razpravi – Po sledih homeopatije na Slovenskem, Ljubljana: ISIS, št. 10.

BRADFORD, Thomas Lindsey: Pioneers of homeopathy. Presented by Dr Robert Séror. Spletna stran <http://homeoint.org/seror> (26. 11. 2007).

LIPIČ, Fran Viljem: Bolezni Ljubljančanov. Ljubljana: Založba ZRC, 2007.

LUCAE, Christian (1998): Die Homöopathie an deutschsprachigen Universitäten im 19. Jahrhundert - Die Bestrebungen zu ihrer Institutionalisierung von 1812 bis 1945. Stuttgart: Karl F. Haug Fachbuchverlag.

POPE TOTH, Kornelija (1994): Homeopatija. Ljubljana: Mladinska knjiga.

ŠILC, Jurij (2000): Doktor Faustus – Prior usmiljenih bratov

v Ljubljani in zdravnik na Kranjskem. Ljubljana: Kulturno umetniško društvo Tacen.

ŽIDOV, Nena (1997): Po sledih homeopatije na Slovenskem – K razpravi o homeopatiji. Ljubljana, ISIS, št. 7.

ŽIDOV, Nena (2000): Ali so metode alternativne medicine v Sloveniji res nekaj povsem novega? V Etnolog, št. 10, str. 139–150. Ljubljana: SEM.

ŽIDOV, Nena (2004): An Overview of the History of Homeopathy in Slovenia in the 19th Century. MedGG 23, 2004, str. 139–159. Stuttgart: Franz Steiner Verlag Wiesenbade GmbH.

ŽIDOV, Nena (2006): Baronica Maria Wambolt in zdravljenje prašičev na Dolenjskem s pomočjo homeopatije. V Etnolog, št. 16, str. 37–51. Ljubljana: SEM.

ŽIDOV, Nena (2007): Zvezek zdravljenecv laične homeopatije baronice Marie Wambolt. V Bilten Slovenskega homeopatskega društva, letnik IV, št. 10–11. Ljubljana: SHD.